

Raad voor Cultuur
t.a.v. mevrouw Kristel Baele (voorzitter)
Prins Willem-Alexanderhof 20
2595 BE 'S-GRAVENHAGE

verzonden via email

Amsterdam, 28 september 2023
Onderwerp: reactie op advies Cultuur Natuurlijk
Kenmerk: 23-028

Geachte mevrouw Baele,

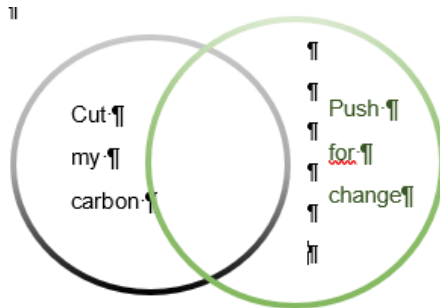
Als branchevereniging van werkgevers in de podiumkunsten staan wij achter de doelstelling om de internationale klimaatdoelstellingen te gaan halen en stimuleren wij onze leden om steeds meer een positieve impact te maken op het klimaat en milieu. We erkennen als NAPK - net als de Raad voor Cultuur in haar advies Cultuur Natuurlijk - de urgentie van de klimaatcrisis en streven ernaar onze leden, professionele podiumkunstproducenten, enerzijds te ondersteunen in het terugbrengen van de negatieve impact op het klimaat en anderzijds te enthousiasmeren voor het vergroten van de klimaatpositieve 'handafdruk'. Klimaatneutraal en circulair werken vragen echter een fundamentele omslag van onze sector. Dit betekent nieuwe methodes waarop er wordt geproduceerd, georganiseerd, gedacht, gewerkt en gepresenteerd. Het tijdsbestek waarbinnen we dit kunnen realiseren wordt echter steeds kleiner en de toekomstige generatie publiek en makers draagt hiervan de gevolgen.¹

Binnen de vereniging is al enige tijd aandacht voor ecologische duurzaamheid. In 2021 is een focusgroep met het onderwerp aan de slag gegaan en is binnen verschillende bijeenkomsten kennis uitgewisseld. Het thema werd steeds verder uitgediept. Dit resulteerde eind 2022, in samenwerking met Bureau 8080, in het *Standaardmodel Duurzaam Producenten*. Een model waarmee de leden aan de hand van een vragenlijst van start kunnen gaan met een milieuvriendelijkere manier van werken. Het jaar 2023 is door de NAPK uitgeroepen tot het jaar van duurzaamheid en er is een kwartiermaker duurzaamheid aangesteld. Illustratief is verder dat binnen de vereniging het onderwerp duurzaamheid standaard op de agenda van de diverse overleggen staat. Daarnaast werken wij aan een Nederlandse versie van het *Theatre Green Book* (TGB) (in samenwerking met de VSCD en VPT) en ambieert zij een community te vormen waarbinnen uitwisseling van kennis en ervaring op het gebied van duurzaam werken (ook op Europees niveau) een permanente plek heeft. De NAPK werkt eveneens mee aan het platform [ACTIE als cultuur](#); een initiatief van de Taskforce Cultuur om sectorbreed kennis te ontsluiten.

De transitie die binnen onze vereniging zichtbaar is, komt overeen met het model van Mike Berners-Lee. Het model beschrijft twee essentiële, met elkaar verbonden gebieden om actie op te ondernemen. In onderstaand model geeft de omvang van de cirkels het belang aan. De kleinere cirkel heeft betrekking op een duurzame bedrijfsvoering; de grotere heeft betrekking op het artistiek-inhoudelijk agenderen van duurzaamheidsthema's en (mee)werken aan transitievraagstukken. De grootste kracht van onze leden ligt in het overlappende deel, waar

¹ NAPK, Manifest Podiumkunsten en bestel 2023 en verder, p.4.

een gezelschap gelijktijdig werkt aan het terugbrengen van de eigen negatieve klimaatimpact én de positieve handafdruk vergroot door de thematiek in haar artistieke praktijk een plek te geven.

De NAPK is het eens met de Raad dat het artistiek-inhoudelijk agenderen van duurzaamheid niet de verduurzaming van de eigen organisatie kan vervangen. Als werkgeversorganisatie is daarom een taak weggelegd in ondersteuning bij het terugdringen van broeikasgassen ondersteuning bij wat nodig is in de transitie naar een emissiearme, circulaire en klimaatbestendige bedrijfsvoering in lijn met de Klimaatwet (overeenkomstig de Europese klimaatdoelstellingen). Het uitgangspunt is dat in Nederland in 2030 een reductie van 55% minder broeikasgassen en grondstoffengebruik dient te zijn gerealiseerd (ten opzichte van 1990) om in 2050 volledig klimaatneutraal en circulair te zijn.²

De verwachting is dat er de komende jaren vaker vragen of eisen worden gesteld én meer transparantie wordt verwacht van zowel publiek als andere stakeholders in de sector over de broeikasgassen van de podiumkunstensector. Bij zowel private als (semi)publieke fondsen, maar ook donateurs, leeft een steeds sterkere wens om de ecologische duurzaamheid te integreren in de beoordelingsprocedures. Dit is ook niet gek als uit onderzoek van het CBS blijkt dat 75% van de Nederlandse bevolking zich zorgen maakt over de gevolgen van klimaatverandering voor toekomstige generaties.³

De Boekmanstichting onderzocht wat de negatieve effecten zijn als we niet verduurzamen; afname van de toegankelijkheid als hoge energiekosten leiden tot hogere toegangsprijzen en mogelijk verlies van politiek en maatschappelijk draagvlak.⁴ Met het oog op het toekomstbestendig opereren, ondersteunen we onze leden bij het terugdringen van de negatieve impact van hun bedrijfsvoering. Om processen niet te vertragen en reeds geboekte vooruitgang te bestendigen, dient duurzaamheid integraal onderdeel te zijn van de organisatie. Voor zowel producerende als presenterende instellingen ziet ook de NAPK, in lijn met de Raad, het belang van inzicht in de uitstoot van broeikasgassen die gepaard gaan met de activiteiten. Het realiseren van een nulmeting biedt de mogelijkheid om te prioriteren en te monitoren, wanneer tijd en geld efficiënt ingezet dienen te worden. Er is op dit moment geen (Nederlands)

² In de Klimaatwet is vastgelegd dat Nederland, overeenkomstig artikel 2, eerste lid, van de Europese klimaatwet: a. de netto-uitstoot van broeikasgassen uiterlijk in 2050 tot nul reduceert en b. streeft naar negatieve emissies van broeikasgassen na 2050.

Aanvullend is 50% reductie van grondstofgebruik richtinggevend voor 2030 en in 2050 een economie zonder afval: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/circulaire-economie/nederland-circulair-in-2050>

³ CBS Onderzoek 'Belevingen' uit 2021: <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksomschrijvingen/belevingen>

⁴ Boekmanstichting: Duurzaamheid in de culturele sector, kwantitatieve onderzoek, editie 2022.

meetinstrument beschikbaar dat specifiek voor de podiumkunsten is gemaakt. De urgentie is te groot om hierop te wachten. Daarom is gekeken naar een toegankelijk meetinstrument

waarmee al (naar tevredenheid) wordt gewerkt in de sector en zich baseert op het *Greenhouse Gas Protocol*⁵. Leden van de NAPK kunnen met korting gebruik maken van de *Milieubarometer* (Stichting Stimular). Middels dit instrument kan een organisatie in ca. 2 uur tijd een eigen **nulmeting** doen om te zien waar de grootste stappen te zetten zijn, maar ook om voortgang te monitoren.

Zoals onderzoek aantoont, geldt eveneens voor de podiumkunstensector dat de grootste reductie van broeikasgassen te behalen valt met:

1. Vermindering van totale energiegebruik (vooral relevant voor gebouweigenaren)
 2. Overgang naar hernieuwbare energiebronnen (zowel bij zaal- als locatievoorstellingen)
 3. Anders en minder te reizen (transport van goederen en mensen)
 4. Minder, langer en hergebruik van materialen (in het kader van een circulaire economie).
- Waar de grootste winst valt te behalen is afhankelijk van de aard van de organisatie.

Om de Nederlandse podiumkunsten te ondersteunen in een **structurele aanpak** werkt de NAPK samen met de VSCD en VPT aan een Nederlandse versie van het *Theatre Green Book (TGB)*. Hiermee kunnen organisaties hun bedrijfsvoering, gebouwen en producties stap voor stap verduurzamen. De vereniging, in haar rol als aanjager, nodigt de leden uit om in de nieuwe beleidsperiode een ambitie uit te spreken op het gebied van duurzaamheid, bijvoorbeeld om op het basisoniveau van het *Theatre Green Book* te gaan produceren.⁶

Er is een **permanente kennis- en adviesvoorziening** nodig zoals de Raad die adviseert. Eén van de meest aangevoerde redenen wanneer men vraag naar het ervaren van drempels voor verduurzaming is, het ontbreken of onvoldoende toegankelijk zijn van kennis.⁷ Het kennisniveau over broeikasgassen, ofwel 'carbon literacy', is hard nodig wanneer we een omslag willen ten aanzien van bijvoorbeeld produceren. Maar ook ten aanzien van (internationaal) reizen en ondernemerschap. Bij alle ondersteunende organisaties in de podiumkunstensector dient deze kennis geborgd te worden. Het is van belang dat iedereen dezelfde taal spreekt. Het faciliteren hiervan zien wij als belangrijke taak voor de overheid. De gevoelde noodzaak en de motivatie om de bedrijfsvoering te verduurzamen wordt steeds groter. Daarmee is ecologische duurzaamheid een belangrijk onderdeel van het ondernemerschap van een organisatie. In de Code Governance Cultuur staat al de aanbeveling dat organisaties hun maatschappelijke doelstelling op een duurzame en bedrijfsmatige verantwoorde wijze realiseren.⁸ De expertise om hierbij te ondersteunen en adviseren is er nauwelijks voor de sector; over financieringsmodellen en kennis die principes van duurzaam ondernemerschap als uitgangspunt hebben. Ook is het noodzakelijk dat er een op de sector toegespitste

⁵ Greenhouse Gas Protocol (GHG Protocol): is een universele standaard voor het meten en managen van emissies eenheid die gebruikt wordt.

⁶ Book 1: duurzaam produceren bestaat uit drie ambitieniveaus richting klimaatneutraal produceren: baseline, intermediate en advanced

⁷ Boekmanstichting; Verslag My State of Sustainability, Visies voor een duurzamere kunst- en cultuursector (27 oktober 2022), p.24.

⁸ Cultuur+Ondernemen: aanbevelingen principe 1 (<https://www.cultuur-ondernemen.nl/governance-code-cultuur/principe/principe-1-realiseren-van-de-maatschappelijke-doelstelling>)

koolstoftraining, die toegankelijk is voor de gehele Nederlandse cultuursector, wordt ontwikkeld naar Engels voorbeeld.⁹

Wat de Raad als **transitieateliers** beschrijft, beoogt de NAPK voor de podiumkunsten te faciliteren, middels bijeenkomsten onder de noemer *NAPK Uitgelicht*. Hierin worden good practices van leden op verschillende thema's gepresenteerd en is ruimte voor discussie. Een eerste *NAPK Uitgelicht* heeft plaatsgevonden in juni, in samenwerking met *Jakop Ahlbom Company* en *Theater Bellevue* en ging over 'meten'. De NAPK heeft eveneens voor ogen dat het gezamenlijke proces van leren, zoeken en experimenteren ook een plek krijgt in de 'TGB community', die in het najaar van 2023 van start gaat.

De NAPK staat achter de ontwikkeling van **een routekaart cultureel vastgoed**, al dan niet binnen de bestaande *routekaart maatschappelijk vastgoed*. Al is het maar om meer regie te krijgen richting de verschillende vastgoedpartijen (waaronder de gemeentes), om beleid te formuleren en vervolgens uit te voeren. Het is desondanks belangrijk, wanneer we het hebben over duurzame huisvesting en speelplekken, om een onderscheid te maken tussen het gebouw zelf (beheer) en het gebruik daarvan. Immers, het is heel goed mogelijk om een klimaatneutraal gebouw niet-duurzaam te bespelen en andersom is het mogelijk om klimaatschade te beperken met duurzame producties.

Een (versnelling van) de transitie naar een klimaat neutrale en circulaire sector kan niet zonder een actualisering en aanpassing van **regelgeving en subsidieverplichtingen**. We zien graag dat de verschillende subsidieregelingen voor de podiumkunstensector tegen het licht gehouden worden om na te gaan wat deze impliciet stimuleren (direct of indirect bijdragen aan fossiele uitstoot gerelateerd aan de gesubsidieerde activiteiten), bijvoorbeeld op het gebied van internationaal reizen.¹⁰ Het is daarbij van belang dat van kleine organisaties met een beperkt aantal fte's iets anders gevraagd wordt dan van grote BIS gesubsidieerde instellingen; de opgave om te verduurzamen is anders van omvang. De NAPK ziet graag dat in de regelingen meer ruimte komt voor het waarderen van de inspanningen die al op dit gebied worden geleverd.

Binnen de huidige bedrijfsvoering van onze leden wordt al ruimte gezocht om deze transitie mogelijk te maken. Dit speelt echter naast alle uitdagingen en opgaven die er al liggen. Naar aanleiding van de vragenlijst naar duurzaamheidsbeleid onder NAPK leden die wij onlangs uit hebben gezet, gaf 58% van de respondenten aan dat er onvoldoende financiële middelen zijn voor duurzame keuzes. Er is daarom een grote **noodzaak voor (structurele) externe financiering**. Het feit dat er geen specifieke middelen of regelingen bestaan, waar een breed deel van de cultuursector aanspraak op kan maken, zorgt deels voor de stagnatie zoals de Raad die op dit moment waarneemt. Er is een grote intrinsieke motivatie bij onze leden om klimaatpositief te werken. Zijdelings wordt door de meeste organisaties dan ook op dit onderwerp, naast andere maatschappelijke urgente onderwerpen, kennis opgebouwd en actie ondernomen binnen de bestaande financiële en personele mogelijkheden. We zien dat wanneer één persoon óf werkgroep het thema duurzaamheid structureel coördineert, er een versnelling op dit vlak plaatsvindt. Dit is uiteraard onderdeel van het ondernemerschap dat hoort bij een toekomstgerichte sector die relevant wil blijven. Omdat actief beleid een extra belasting is voor de organisatie zou aanvullende structurele financiering vanuit de overheid van grote betekenis

⁹ Het op intermediale en advanced niveau produceren volgens de principes van het Theatre Green Book vereist het volgen van koolstoftraining.

¹⁰ NAPK, Manifest Podiumkunsten en bestel 2023 en verder, p.4.

zijn, bijvoorbeeld door een belastingmaatregel zoals in Oostenrijk voor de filmsector in het leven is geroepen.¹¹

Wij zijn het eens met de Raad dat de rol van cultuur in de verschillende (maatschappelijke) opgaven nog onderbelicht is en moedigt daarom **interdepartementale samenwerking** aan. De NAPK kan als tussenpersoon richting de achterban functioneren, maar alleen als er een concrete opgave ligt om haar creatieve denkkraft in te zetten en zo bij te dragen aan maatschappelijke transitie. Een aantal leden zoekt hierin al actief naar partners om intensieve samenwerkingsverbanden aan te gaan. Tegelijkertijd dient er gewaakt te worden voor een overmatige instrumentele benadering van de podiumkunsten; de veelgeroemde verbeeldingskracht van de podiumkunsten zal niet volstaan voor de noodzakelijke transitie naar een klimaatneutraal en circulair Nederland na 2050.

Met vriendelijke groet,

Mirjam Terpstra,
directeur

¹¹ In Oostenrijk is sinds januari 2023 een zogenaamde 'Green-Bonus ÖFI'. Een incentive van 5% extra middelen voor de filmsector, wanneer onder voorwaarden, duurzaam wordt geproduceerd (<https://filminstitut.at/en/aid/green-filming>)